

LÕÕTSPILLIMEISTER

AUGUST TEPPO FENOMEN

TARMO NOORMAA

Olen ise lõõtspillimängija ja Viljandi Kultuuriakadeemia rahvamuusika eriala vilistlane. Kui ma koolides rahvamuusikat ja pille tutvustavaid loenguid pean, küsin tihti lastelt, mis pill mul käes on. Huvitav on teada saada, millised seosed tekivad laste peas konkreetsete rahvapillidega. Rahvapillidel on igas piirkonnas olnud oma nimi. Nii on lõõtspilligi kutsutud näiteks nimedega „korts“ (rohkem küll akordioni kohta), „härmonik“, „härmoonik“, „põrguorel“. Olen märganud, et kui näitan lastele Teppo lõõtsa, siis Lõuna-Eesti koolide õpilased üldiselt teavad, millega tegu. Põhja-Eesti koolides aga pakutakse enamasti nimetuseks akordioni. See on täiesti loogiline, kui mõelda, et August Teppo elas terve elu Võru lähedal pille meisterdades ning enamik tema pille ongi Lõuna-Eesti inimeste käes. August Teppo on legendaarne mees ja tema pillid on mänginud pidudel üle saja aasta. See on piisav aeg, et jätta kultuuriruumi kustumatu jälg. Selle tõestuseks on kas või Lõuna-Eesti laste äratundmisrõõm.

Lõõtspillimängijana olen alati otsinud vastust küsimustele, milles seisneb August Teppo fenomen, tema erilisus? Miks on tema pillid nii hinnatud? Kust ta võttis eeskujuna oma pillide tegemiseks? Kuidas on võimalik, et koolihari- dusetata mees meisterdas nii häid lõõts- pille, et tänapäevani pole suudetud eesti

meistrite seas sama taset saavutada? Milline oli tema sotsiaalne roll tollases ühiskonnas, milline on see praegu?

Minu huvi vormus eelmisel kevadel diplomitööks „August Teppo ja tema lõõtspill“, mille olulisemaid lõike tahak- singi teiega jagada.

Üks minu eesmärke on kirjeldada konkreetset Teppo pilli aastast 1915. Ar- van, et pilli ehituse ja mängustiili vahel on tugev seos. Mängustiil sõltub suuresti instrumendist. Näiteks, kui hästi „kee- led vastavad“, palju kulub õhku, kui kerged on nupud, milline on häälestus- printsiip? Ja üldiselt: kuidas on pill ehi- tatud? Kirjeldusandmetele olen lisanud enda kui Teppo lõõtspilli mängija kom- mentaarid. Kommenteerin pilli ehitus- likke aspekte, lähtudes oma kogemusest pillimängijana. Et mõista Teppo lõõtsa fenomeni paremini, on möödapääsmatu rääkida meistrist endast. Illustreerin August Teppo elukäiku mälestuste ja ütlustega, et aru saada tema rollist tolle- aegses ühiskonnas. Teppo pille ja elulu- gu koos analüüsides on võimalik leida vastus küsimusele, milles seisneb Teppo pilli erilisus.

Millised pillitüübid olid levinud?

Kõigepealt oli mul plaanis välja sel- gitada võimalik(ud) Teppo lõõtsa ees- kujupill(id). Kust ta võttis eeskujuna oma pillide tegemiseks? Küllastasin Eesti Kir-

August Teppo
(1875 – 1959)
valmistatud
pillid on
mänginud
pidudel üle saja
aasta.

Foto Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi kogust

jandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi, Teatri- ja Muusikamuuseumi, küsisin Eesti Rahva Muuseumist ja vaatasin ekspeditsioonivideot Johannes Saare pillikogust, lugesin artikleid August Teppost (vt kirjanduse loetelu), küsitlesin lõõtspillimängijaid. Otsisin tolleaegseid pille, pillide müügikatalooge ja kirjutisi, mälestusi August Teppost. Selgus, et Eesti muuseumides pole ühtegi nii vana lõõtspilli, mis võinuks olla Teppole eeskujuks. Säilinud on paar müügikataloogi: „Harmonikute hinnakiri“ aastast 1901, Viljandi T. Puskari ja Peterburi Aleksei Petrovitš Rosmõslovi

pilliäride müügikataloog (tiitelleht kadunud, pärineb XX sajandi algusest). Sain teada, et Moskvas asub Alfred Mirreki nimeline lõõtspillimuuseum, kus on väga hea ülevaade Venemaal levinud lõõtspillitüüpidest. Kahjuks polnud mul võimalik sinna minna. Ka mälestustes ei räägita konkreetsetest eeskujupillidest. Teppo ise väidab, et tihti võttis ta eeskuju teiste meistrite ja tehaste pillidest. Materjali selle teema kohta on arhiivides väga vähe, võib öelda, et ei olegi. Tolleaegsed pillid olid enamasti vabriku töö, mis ilmselt polnud väga kvaliteetne. Pillid ei ole tänapäevani säi-

linud. Saab toetuda inimeste mälestustele, kuid needki on väga kaudsed. Võimalik on võrrelda vanade lõõtspillide fotosid ja teha järeldusi pillide väliskujunduse põhjal. Võib oletada, et Kagu-Eestis olid XIX sajandi teisel poolel kasutusel Venemaa vabrikute pillid, kuna kontaktid Tsaari-Venemaaga olid tihedamad kui Lääne-Euroopaga, kus asusid samuti lõõtspillide valmistamise tehased. Teada on, et Teppo puutus kõigepealt kokku oma venna üherealise vabrikulõõtspilliga, kuid see pill pole säilinud. Seega pole võimalik käesoleva uurimuse tulemusel täiesti kindlalt öelda, millised konkreetset pillid olid Teppole eeskujuks.

Pillimeister August Teppo (1875–1959) ja tema kujunemine pillimeistriks

August Teppo eluloo uurimisel tuginen Taavi Teinbasi raamatule „Lõõtspillidest, lõõtspillimängust ja -mängijatest“ (1994) ja kolmele-neljale perioodikas ilmunud artiklile, Eesti Rahvaluule Arhiivi salvestistele, mälestustele ja intervjuudele August Teppo pojapoja Heino Teppo abikaasa Linda Teppoga ning lõõtspillimängijate Elmar Ruusamäe ja Heinar Kahariga, kes tundsid Heino Teppet ja August Teppo poega August Teppo juuniori.

August Teppo sündis 29. augustil 1875 Võrumaal Loosu külas. August hakkas pilli mängima 8-aastaselt.(1) Oli lihtne poiss nagu teised külapoisid, koolisundust tollel ajal ei olnud ja õpetajaks oli talle vend Aleksander. August armastas pillimängu kuulata ja ka ise käed külge panna.(2)

Vend oli lõõtsamees ja tal oli üherealine vabrikus valmistatud lõõtspill.(3) Pärast vanema venna surma sai Teppo päranduseks pilli, mis enam õieti häältki ei teinud. Tuli siis mänguriist korda seada ja häälda panna. Pilli „timmisättimine“ – see oligi Teppo suurim ime; oma-

tehtud tööriistad praktilised ja täpsed. Filigraanse täpsusega meislid, mõned päris mikroskoopilised, millega sai pillile anda kauni välimuse – siiani pole leitud kahte ühesuguse ornamentikaga lõõtsa.(2) Meislid tegi ta vanadest viilidest. Meisleid oli kokku umbes 200.(3)

Vend suri, kui August oli 11-aastane. Kaheteistkümneaastaselt hakkas ta venna järele jäänud üherealist lõõtspilli parandama ja häälestama.(4) „Pill läts summa“ ehk katki, oli August Teppo öelnud. Pärast seda toodi talle teisigi lõõtspille parandada.(3) Esimese pilli tegi ta otsast lõpuni valmis 15-aastaselt.(4) Väidetavalt kasutas ta sealjuures suupilli keeli.(5) Vestlusest lõõtsamees Heinar Kahariga aga järeldub, et esimese pilli tegi ta hoopis 17-aastaselt. Väitnud oli seda August Teppo poeg August juunior.(6) See konkreetne pill oli kolmerealine.

Teppo arendas oma pilli edasi ja tulemuseks oli neljarealine kolmekooriline lõõts.(1) Kust ta ideed sai? Eks eelkõige ikka oma peast, mõnikord võttis vaadata ka kellegi teise töö. Mitte kunagi ta aga ei kopeerinud, vaid varieeris, täiendas...(2) Teppo ütles ise oma pilli täiustamise kohta: „Mis ma ilosamba tüü näi, toole naksi viil järgi tegema.“(4)

Kõikide lõõtsade juures kasutas ta nõörkanti: „Tumeda ja heleda puit liistu liimis ta vaheldumisi; ja oma tehtud, jalaga ringi aetaval kreissael, saagis nad kaldnurga all välja. Kui ta esimesed pillid oli valmis teinud, siis varsti tema kuulsus levis ja mitmelt poolt toodi talle parandada ja uusi tellimusi, sajandivahetusel oli lõõtsmooniku hind umbes 80 – 85 rubla, paljudel pillidel on hind graveeritud pilli nõisilbrist plaadile.“(3) Võrdluseks: korralik tööhobune maksis tollal 20 rubla. Neli hobust pidi üles kasvatama ja ära müüma, et Teppo pilli osta.(7) Tean, et ühele 1916. aastal valmistatud lõõtsale on graveeritud hind 100 rubla. Pillid olid väga kallid ja vähesed said endale neid lubada.

Aastal 1915 valmistatud löötspill.

Uue löötspilli valmistamiseks kulus meistril vähemalt pool aastat aega, sest pillitööd võeti kui harrastust, mida tehti enamasti talvel, kui oli talutööde vaheaeg. Kuni aastani 1910 tegi ta umbes ühe pilli aastas, rohkem ei jõudnud – katsetas ja proovis uusi töövõtteid, materjale. Hiljem aga kaks aastat. Võib öelda, et 1910. aastaks oli Teppo lõõts välja kujunenud. (6) Pillide erinevused piirduvad edaspidi ainult kas keeleraudade arvu (kooride) või väliste elementidega (kaunistused).

Pillide muutumine sajandi esimesel kümnendil on ilmselt seotud mängusti-

li muutusega: vanadelt salvestustelt võib kuulda, et mängiti aeglasemalt, bassi venitati rohkem (nn *jõrratamine*), mäng oli monotoonsem, kasutati vähe erinevaid strihhe (näited: August Teppo, Elmar Lindmets). Uuem mängustiil on erksam ja virtuoossem, bassi löödi teravamalt ja lühemalt, lood olid kiiremad ja erinevate strihhidega (näited: Richard Reino, Karl Kikas). Uus mängustiil seadis pillile uued nõuded.

August Teppol olevat tekkinud pilli-soovijaist järjekord. Esmajoones rahuldanud ta nende tellimusi, kes lubanud suuremat töötasu. (8) Hiljem ta ei jõud-

nud ise teha nii palju pille, kui oli tellimusi, ja tal tekkisid abilised. Teada on Kõllestes elanud Tiidemani-nimeline mees, kes tegi Teppole põhiliselt puutöö osa, vahelõõtsu ja pani isegi keeleraudu sisse.(3) Elmar Ruusamäe sõnul oli Teppo öelnud oma alltöövõtjale: „*Sa teit korpuse, ma pandse mängo sisse, ja hind lätt pooles.*”(7)

August Teppo pidas oma pillide kohta ranget arvestust. Tal oli selleks raamat, kuhu ta kandis pilli tellija nime, hinna, kulunud materjalid, valmimisaasta.(3) Raamat asub Loosu külas Tigase talus August Teppo pojapoja Heino Teppo abikaasa valduses. Esimestele pillidele märkis ta bassipaku peale järjekorranumbri.

Üks vanemaid säilinud lõõtspille on tehtud 1894. aastal, selle järjekorranumber on 8. Intervjuu tegemise ajal Elmar Ruusamäega asus lõõts Kanadas.(9) Elmar Ruusamäe väitis, et tema pojalt Rainisel oli kunagi kolmerealine (3+3+2 häälerauda) pill järjekorranumbriga 2, aastast 1892. Ta ostis selle Holopite suguvõsast Siidre talust. Olnud hea häälega pill. Praegune omanik on ka teada – elab Tartus. Olen ise näinud ja mänginud Heinar Kahari omanduses olevat Teppo lõõtsa, mis on valmistatud aastal 1896. Selleks ajaks oli Teppo pilli väliskujundus juba välja kujunenud. Eespool mainitud lõõtspill on väga sarnane hilisemate Teppo lõõtsadega. „*Pilliq olliva algusyst pääle väega kõrralikult tett.*”(7) „*Mis Teppo tett, see häste tett.*”(2)

Kõige rohkem on säilinud pille aastatest 1910–1918, peaaegu iga aastakäigu kohta kaks. Aastatest 1920–1950 on seevastu teada väga vähe. Arvatakse, et 1920.–1940. aastatel pille tellinud olid sellest põlvkonnast, kes põgenesid sõja eest välismaale. Kindlasti võeti Teppo lõõts kui kallis mälestus kodumaast kaasa. Pärast sõda oli Teppo pilli ühe rea hind 100 rubla: neljarealine lõõts maksis 400 rubla.(7) 1950-ndatel tegi

Teppo ainult mõne lõõtspilli, nende omanikud on enamikus teada.

Tundub, et kõige paremad pillid pärinevad aastatest 1912–1915. See on minu subjektiivne arvamus ja kogemus.

Keegi ei tea täpselt, mitu lõõtspilli Teppo kokku tegi. Arvatakse, et 120–200. Lisaks need pillid, mida ta ise ei valmistanud, aga pani sisse oma keeleraud (võru keeles *ravvaq*).⁽³⁾ August Teppo oli aktiivne pillimeister seitsekümmend aastat. Tänapäevani on säilinud 30 originaalset Teppo lõõtsa.⁽⁸⁾

Teppo lõõtsa tämber

Kõige rohkem hinnatakse Teppo pilli juures tema kõla, tämbrit. Võrumaal öeldakse, et Teppo lõõtsa kõla „*pand vere kiima ja jala tatsuma*“. Milles see kõla erilisus seisneb? Teised meistrid pole suutnud oma pillide juures Teppo tämbrit saavutada. Oluline on naturaalne häälestus. Kahtlemata on suur tähtsus keelte ja keelerauda materjalil ja töötlusel. Keeleraud ei tohi keele võnkumisel tekkivale survele järele anda.

Kindlalt saab väita, et keelte ja keeleraudade materjali tellis ta kusagilt Rootsist või Saksamaalt.⁽⁶⁾ Võrumaa Muuseumis säilitatakse 1,2 cm pikkust ümarat keeletraadi juppi ja kahe rulliga masinat, mille vahel pressiti traat lapikuks.

Olen kuulnud palju versioone sellest, kuidas Teppo keeli töötles. Toon siin ära minu arvates kõige realistlikuma. Heinar Kahar on hariduselt insener ja metallitehnoloog, ta on kombineerinud oma teadmised ja mälestused August Teppo pojapoja Heino Teppo jutust. „*Keelte materjali tellis meister Võrust „juudi koloniaal- metallipoest”. Spetsiaalne „keele pronks” tuli traadi kujul, kas Rootsist või Saksamaalt. Valu traat oli tehases tehtud, koosnes vähemalt neljast erinevast metallist. Kui traat masinaga oli lapikuks pressitud, tuli teda pinnida (vasaraga töödelda). Keeled peavad olema kinnituskohast jämeda-*

Heinar Kahar
oma lõõtspilliga,
mille August
Teppo valmistas
aastal 1896.

Tarmo Noormaa fotod

mad ja lahtisest otsast õhemad. Pidi pinnima õige kiiruse ja tugevusega. Sepistamisel toimub vasesulamis struktuurimuutus – pehme sulam läheb jäigaks. Keel peab olema õige jäikusega, et võnkuma hakkaks ja heli tekitaks. Liiga pehme sulam ei võngu, vaid paindub kõveraks; liiga jäik murdub pooleks. Kui kogemata pinnis liiga palju – tuli keel liiga tugev ja pidi keelematerjali noolutama – laskma leegist läbi, see andis sitkust juurde.”(6)

Väga tähtis aspekt on neetimine. Neetimise kvaliteedist sõltub, kas keel püsib hääles. Pinnimis- ja noolutamisoskus tuli ilmselt katse-eksituse meetodil. Töötlemistehnoloogia suurepärase

valdamine pluss väga hea keelematerjal annabki kokku nn Teppo keelte kvaliteedi. Teppol oli looduse poolt suur ane – ta tunnetas materjale ülihästi.

Lõõtspillis ja akordionis on helitekitajateks keeled, mis töötavad nn läbilööva keele (ingl k *free reed*) tööpõhimõttel. „Läbilööva keele” helitekitamisepõhimõtte on üks keerulisemaid. Keel on kinnitatud plaadile ainult ühe otsaga ja teine ots võngub (kooldub) keeleraami sisse ja välja. Keele võnkumisel tekib keele igas osas erinevaid sagedusi – ülemtoone. Tekkiva tooni spektri määravad madalaima sageduse ja suurima (võn-

ke) amplituudiga põhitoon ja ülemhelid, mille amplituudist oleneb tooni kõlavärving ehk tämber (põhitoon tekib keele lahtises otsas).(10) Tämber on niisiis (pilli)keele liitvõnkumisel tekkivate sageduste summa. Tämber sõltub keele materjalist, heli tekitamise ja võimendamise viisist ning leviruumist (EE 1996, *sub* tämber).(10)

Pilli üldist tämbrit mõjutavad kõik pilli juures kasutatud materjalid. Igal materjalil on oma tämber. Näiteks tamme otsalaudadel on oma kõla, vahtplast keeltekambritel oma. Teppo pilli tämbri erilisus on keelte kvaliteedi, häälestuse ja pilli korpuse materjalide valiku koostõhu.

Keele kvaliteedi määravad ära keele füüsikalised keemilised omadused. Proovin sõnastada keele kvaliteedi näitajad:

1. **Dünaamiline ulatus** – kui palju õhku on vaja, et keel hakkaks võnkuma (st helisema); kui suure amplituudiga (dB) on keel võimeline võnkuma, ilma et murduks. Määrav tegur on keele materjal ja struktuur. Palju sõltub ka keele paigutusest pilli sees ja õhujoa suunast. Keel peab olema täpselt keelerauale needitud, ei tohi olla liigseid õhuvahesid.
2. **Tämber** – keele liitvõnkumiste summa (subjektiivne: mõnele meeldib see tämber, mõnele mitte).
3. **Häälepüsivus, stabiilsus** – kui kiiresti muudab keelematerjal oma struk-

tuuri. Mõjutavad tegurid on veel neetiskvaliteet ja keeleraua materjal.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Teppo keeled on keskmise dünaamilise ulatusega, väga isikupärase tämbri ja püsivad ülihästi hääles.

Teppo pillid üldiselt

August Teppo valmistas kolme- ja neljarealisi pille. Kolmerealised olid kahe- või kolmekoorilised ja neljarealsed kolmekoorilised. Teppo olevat katsetanud veel minoorsete bassidega pilli ja viirealist lõõtsa. Pillid on kaunistatud kas tavalisest vasest või valgest vasest ehk poola hõbedast ornamentidega. „Nöisilber küljed ja pihkva timm pidi olema, siis pidi hästi hea pill olema.“(3) Puitmaterjalina kasutas Teppo harilikult vahtplast, tamme või õunapuud.

Pill on neljarealine, kolme kooriga. Pilli parema käe all olevate helide ulatus: F – f3 ehk neli oktavit. Kõige madalam noot asub neljandal ja kõrgem esimesel real.

Esimese rea helide ulatus: f – f3. Teise rea ulatus: c – e₃. Kolmanda rea ulatus: G – b₂. Neljanda rea ulatus: F – f2.

Igale bassiklahvile vastab mõlemas suunas lõõtsaga kolm oktavitesse häälestatud keelt. Igale akordiklahvile vastab mõlemas suunas seitse keelt. Akordid on erineva ehitusega.

Akordide ehituses on ülekaalus viies ja esimene aste, sellest tulenevalt on akordid puhta ja särava kõlaga. Akord on kõrges registris ja kogenematu kuulaja tihti ei eraldagi viisiheliseid akordihelidest.

Teppo lõõtsa bassikeeled saavad õhku ainult ühe kanali kaudu, mistõttu keel ei vasta piisavalt kiiresti ja hakkab helisema hilinemisega. Teppo lõõtsa mängijad arvestavad sellega ja vajutavad bassiklahvi varem alla, et keel hakkaks õigel ajal helisema. Parimad kirjeldatud tehnika valdajad on olnud August Teppo ja Karl Kikas, tänapäeval aga Aivar Teppo ja Ants Taul.

Teppo ei kasutanud häälestamiseks helirauda, seetõttu on peaaegu kõik tema pillid erineva häälestusega. Endel Koppel rääkis, et vana Teppo käis Riias „*timmi*“ (häält, häälestust) toomas.⁽¹¹⁾ Paul Mandel väidab, et Teppo lõõtsadel on „*Pihkva timm*“.⁽³⁾ Mida Riia ja Pihkva „*timmi*“ täpselt tähendab, ei ole teada.

Lõõts on häälestatud naturaalselt, st enim kasutatavad kooskõlad (toonika- ja dominantkolmkõlad) olid puhtaks häälestatud. Näiteks, kvint natuke kõrgem, terts natuke madalam ja septim madalam kui tempereeritud häälestusega pillidel. Sellest tulenevalt on Teppo lõõtsal tekkivad kooskõlad (akordid) puhtad ja säravad. Kuna kvint on kõrgem, on ka iga järgmine helistik (lõõtsal I, II, III, IV rida) kõrgem kui tempereeritud häälestusega pillidel.

Enamiku pillide põhihelistik on kuusasil *E*-duuri lähedal. Vaatlusalusel pillil aga *Es*-duur. Kõige pillipoolsemat rida loetakse esimeseks reaks.⁽¹²⁾ Põhihelistikuks loetakse kolmanda (III) nupurea helistikku. Kolmerealisel pillil aga teise nupurea helistikku.

„*Timmi*“ puhtuse teevad kogenud lõõtsamängijad kohe selgeks. Kui mingi kooskõla ei ole puhas (naturaalne), öeldakse kohe: „*pole Teppo timm*“. Ma ei mõtle siin pille, mis on lihtsalt häälest ära.

Mängijana tean, et „*Teppo timm*“ ja Teppo tüüpi lõõtsa mänguvõtted on tihedas seoses. Teatud akorde ja jookse saab mängida ainult „*Teppo timmiga*“ (ehk naturaalse häälestusega) lõõtsa peal – teistel pillidel (näiteks akordion) need ei kõla. Sellest tulenevalt väidan, et „*Teppo timm*“ on Teppo tüüpi pilli juures oluline kvaliteedi näitaja. See väide ei kehti, kui pillil mängitakse mittetraditsionaalset või teiste rahvaste muusikat.

Nupulual asetsevad nupud neljas reas. Põhiliselt mängitakse kahel keskmisel. Lõõtsa kokku surudes saame ühel real mängides järjestikused toonika kolmkõlad: esimesel real *Des*-, teisel *As*-, kolmandal *Es*- ja neljandal real *B*-duur. Lõõtsa lahti tõmmates saame aga dominantakordid, võttes abiks mõne noodi eelmiselt realt. Esimesele reale vastab kõige alumine ehk esimene bass koos *sekunda* ga, teisele teine bass jne.

Esimese nupurea viies nupp teeb mõlemas suunas ühte häält. Olen mänginud erinevaid, läänest ja idast pärit lõõtspille, aga sellist häälestust pole kohtanud. Arvan, et Teppo kasutas seda teatud kooskõlade puhtaks häälestamiseks – häälestamise hõlbustamiseks.

Teppo pillid on väga filigraanselt ja kunstipäraselt kaunistatud. Arvatakse, et ornamendid on ta osaliselt laenanud eeskujupillidelt ja kirikuhõbedalt. Ta varieeris ja kombineeris olemasolevat ja kindlasti mõtles välja ka palju uut. Teppol oli üle 200 erineva meisli kaunistuste tegemiseks ja kõik pillid on natuke erinevalt kaunistatud.

Kokkuvõte

Tuginedes uurimuse tulemustele, julgen väita, et Teppo pillide erilisus, nende fenomen, seisneb väga kvaliteetsete algmaterjalide kasutamises, viimistluse kvaliteedis (nii pilli seest kui ka väljast) ning August Teppo talendis: üliheas materjalide tunnetamises, käsitöökuses ja täpsuses.

Kindlasti vajab teema edasi uurimist, sügavuti minemist. Tuleks uurida teisi Teppo lõõtspille erinevatest aastatest. Peab kaasama rohkem käsitlusi füüsi- kast, akustikast, keemiast, mehaanikast.

Sain kinnitust oma arvamusele, et pilli ehitus ja häälestus mõjutab mängu- võtteid ja stiili. Aga ka Teppo lõõts ei ole ideaalne. Tal on ka palju puudusi, mida tulevased pilliehitajad võiksid ar- vesse võtta. Näiteks bassikeelteni ei jõua piisavalt õhku, et panna keeled kohe he- lisema. Pilli ehitustehniliste puuduste tõttu on Teppo pilli bassikeeli väga ras- ke häälestada. Pill raiskab suhteliselt palju õhku ning mängimine nõuab suurt füüsilist pingutust (eriti neljareala- line lõõts).

Hea oleks tulevikus võrrelda oma uurimust teiste Teppo ja üldse käibel- olevate lõõtspillide kirjeldusega või nendelaste uurimustega. Siis oleks võimalik selgitada, kui palju mõjutasid vabriku- ja teiste meistrite pillid Teppo tööd.

August Teppo oli geniaalne pilli- meister ja omaaegses ühiskonnas hin- natud mees. Tema loomingu populaar- sus ja tänapäevani kasutusel olevad ütlemised ning mälestused on tõestus temast kui tõelisest kultuurifenomenist. Loodan, et käesolev artikkel aitab luge- jal teadvustada üht meie kultuuriruumi eredat isikut ning et minu uurimus ei jää viimaseks selles teemavaldkonnas. Eelkõige soovin, et August Teppo elu- töö austajaid tekiks aina juurde...

Viited:

- (1) E. Vaidla. „Pillimeister August Teppo“. – „Sirp ja Vasar“ 1954, nr 20.
- (2) V. Raun. „Pillimehevaim on sisse pandud vägev“. – „Kultuur ja Elu“ 1975, nr 8.
- (3) Eesti Rahvaluule Arhiiv, RKM, Mgn II 1079.
- (4) RKM, Mgn II 1649 (a).
- (5) RKM, Mgn II 4270 (35, 37, 40).
- (6) H. Kahar. Autori intervjuu Heinar Kaha-

riga 13. aprillil 2005.

(7) E. Ruusamäe. Autori intervjuu Elmar Ruusamäega 13. aprillil 2005.

(8) T. Teinbas. Lõõtspillidest, lõõtspillimän- gust ja -mängijatest. Tallinn: Eesti Rahvakul- tuuri Arenduskeskus, 1994.

(9) RKM, Mgn II 4160 (28).

(10) Eesti Entsüklopeedia 6. köide. Tallinn: Valgus.

(11) RKM, Mgn II 4047.

(12) A. Taul. „Võrumaa lõõtspillimängija Karl Kikas“. Viljandi Kultuurikolledž (diplo- mitöö).

Kasutatud kirjandus:

L. Kuusksalu. „August Teppost, tema pillidest ja rahvamuusikast“. – „Noorus“ 1980, nr 12.

A. Mirek. Spravotšnik po garmonikam. Moskva: Muzōka, 1968.

T. Puskar. Harmonikute hinnakiri. Viljandi, 1901.

H. Rannap. „Mäng ja laul eesti tares“. – „Kultuur ja Elu“ 1970, nr 8.

G. Richter. „Akkordeon: Handbuch für Musiker und Instrumentenbauer“. Leibzig, 1990.

A. P. Rosmōslov. (Tiitellehte ei ole, väljaande aasta ja trükise nimetus pole teada. Sisaldab muusikainstrumentide pilte ja hinnakirja.)

H. Tampere. Eesti rahvapillid ja rahvatant- sud. Tallinn: Eesti Raamat, 1975.

H. Tampere. Rahvapillid ja Rahvapilli- muusika. „Rahvapärимuse koguja“ 1976, nr 10. (Toimetanud M. Hiiemäe ja K. Salve.) Tartu: ETA ja Kirjandusmuuseum.

L. Teppo. Autori intervjuu Linda Teppoga 14. aprillil 2005.

U. Toomi. Kaerajaanist tantsupeoni. Koost. H. Kermik. Tallinn, 1983.

I. Tõnurist. Pillid ja pillimäng eesti külaelus. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 1996.

L. Öunapuu. Üliõpilaste kirjalikud tööd. Me- toodiline juhend magistri-, diplomi-, kursuse- töö, referaadi, esse koostamiseks ja vormista- miseks. Viljandi Kultuurikolledž, 2002.

RKM, Mgn ER 64 (47).

RKM, Mgn ER 70 (5).

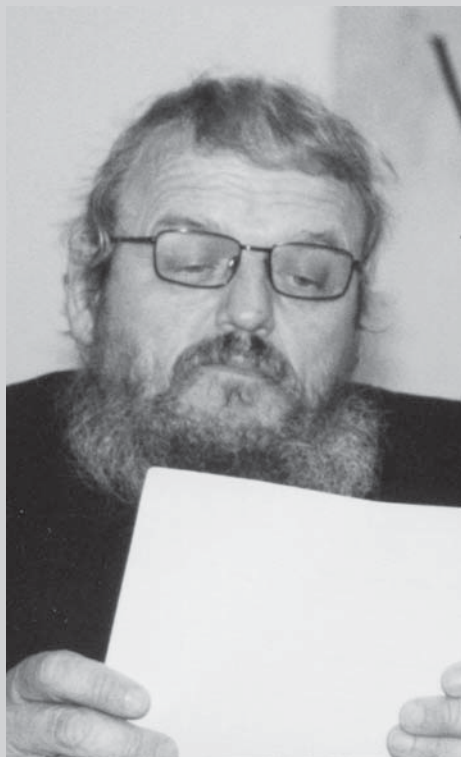
RKM, Mgn II 1087 (b).

RKM, Mgn II 1091 (b).

RKM, Mgn II 1717 – 1724.

RKM, Mgn II 1947 (a, b, c).

RKM, Mgn II 4238 (2).

AIN SARV
5. I 1948 – 26. IX 2005

Ta oli mees, kelle kustumatuks kireks ning tõeliseks armastuseks oli pärimusmuusika. Ta oli asendamatu „Leegajuses“. Alustanud eestirootslaste muusika uurimise ja tutvustamisega, jõudis ta eesti meestelaulu uurimise ja taaselustamiseni. Neid lauldi tema eestvõttel Viljandi pärimusmuusikafestivali legendaarsetes meeste laulutubades.

Lisaks pärimuse kogumisele ja uurimisele ning fotograafiales jõudis ta tegelda arvutiõpetamisega, kujundamise ja kirjastamisega.

Ta oli tuline vaidleja, sõnakas õiguseotsija, mees, kel jätkus jõudu võidelda nii Setomaa eest, kuuludes Seto Kongressi Vanemate Kogusse, kui esindada Pakri saart Saarte Kogus.

„Postimees“ 29. IX 2005

LIIS BENDER
19. VII 1947 – 20. X 2005

Liis Benderi Maarja probleemid on spetsiifilisemad, tema küsimised usulis-filosoofilistel teemadel kuuluvad juba eluolemuslike mõtiskluste valda. Näitlejanna malbe mängulaad aga haarab ja teeb keerukad mõttekäigud inimlikult mõistetavaks.

Vanem naine räägib oma elu lugu, räägib jumala ja iseenesega. Varjata pole tal midagi, küsida on palju ja vastuseid ta ei ootagi.

Kiti Kaur. Teatrilabor näitab Lutsu teatrimajas naissust (lavastusest „Neli monoloogi neljale naisele“).

„Postimees“ 9. XII 2003

ÕNNITLEMES!

2. november
URVE TAUTS
ooperilaulja ja pedagoog – 70

2. november
IVO SILLAMAA
pianist – 50

3. november
INGRID RÜÜTEL
rahvaluule- ja muusikateadlane – 70

4. november
MAIT ROBAS
ooperilaulja – 80

4. november
ILMAR MIKKOR
näitleja – 70

6. november
LINDA TOOMSALU
ooperilaulja ja pedagoog – 75

9. november
ALEKSANDR ILJIN
*näitleja, Vene kultuurikeskuse
kunstiline juht – 60*

10. november
MARDI VALGEMÄE
*kirjandus- ja teatriteadlane ning
kriitik – 70*

13. november
BOLESŁAW WEIDEBAUM
näitleja, pedagoog ja muusikaterapeut – 80

17. november
TÕNIS UIBO
ooperilaulja – 60

21. november
UNO UIGA
koorijuht ja pedagoog – 80

24. november
TOOMAS KÕRVITS
kitarrist ja laulja – 60

25. november
REIN AGUR
lavastaja – 70

28. november
ERICH JAANSOO
näitleja ja lavastaja – 85

28. november
MARIS KIRME
muusikateadlane – 60